

UDK -902
94

ISSN:2490-3930
GODINA I/BROJ 1

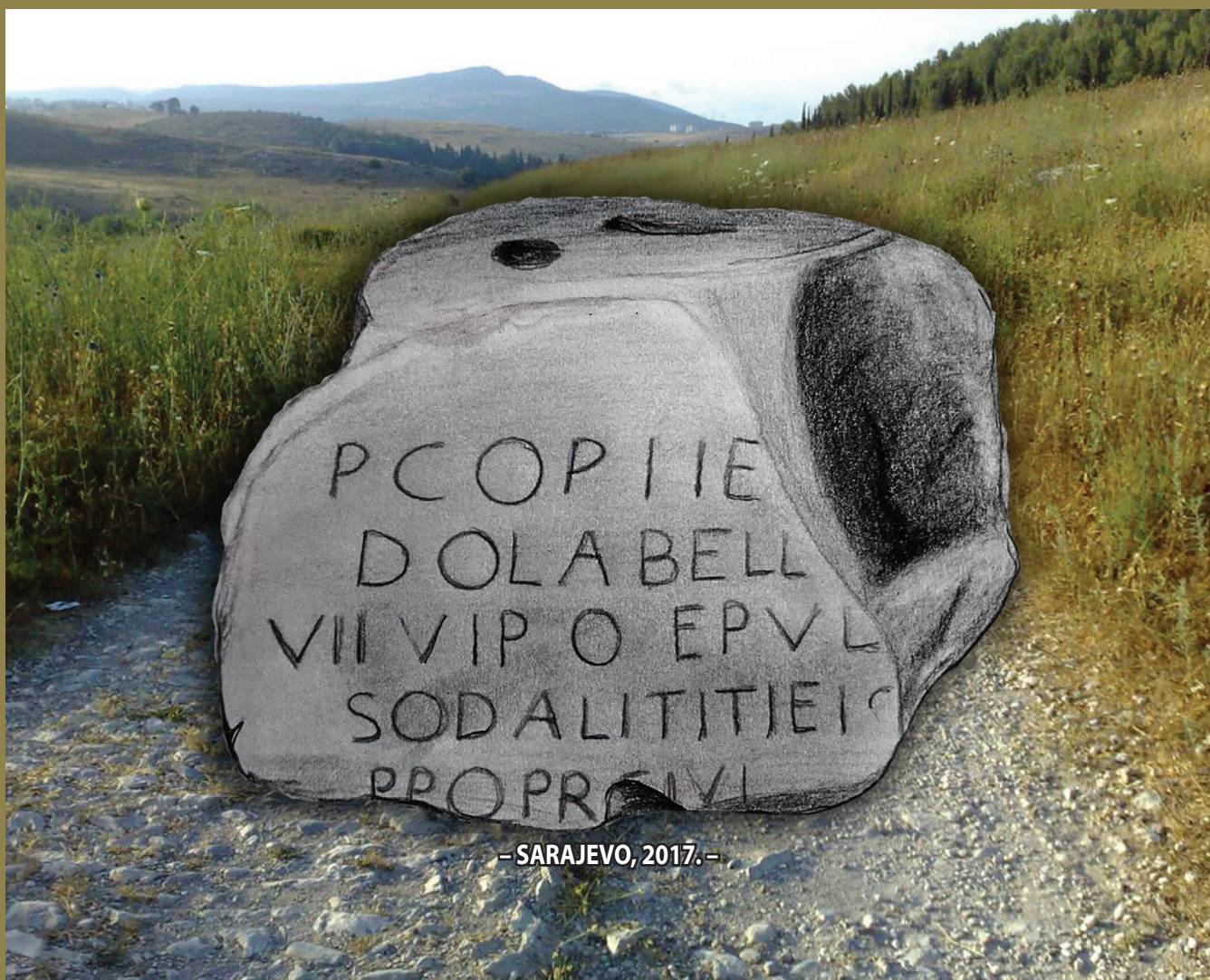
UDRUŽENJE ZA PROUČAVANJE I PROMOVIRANJE ILIRSKOG NASLIJEĐA I DREVNIH I KLASIČNIH CIVILIZACIJA
BATHINVS

GODIŠNJAK UDRUŽENJA
BATHINVS

ACTA ILLYRICA

ACTA ILLYRICA • GODIŠNJAK UDRUŽENJA BATHINVS • GODINA I/BROJ 1

- SARAJEVO, 2017. -

Izdavač / Publisher:

Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i
klasičnih civilizacija BATHINVS

Topal Osman Paše 20, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.bathinus.org, <http://udruzenjebathinvs.simplesite.com>

Za izdavača / For the Publisher:

Edin Veletovac

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Salmedin Mesihović

Redakcija / Editorial Board:

Branka Migotti, Bego Omerčević, Drago Župarić, Amra Šaćić, Edin Veletovac

Sekretar Redakcije / Secretary of the board:

Ivana Božić

Recenzentski odbor / Advisory board:

Enver Imamović, Branka Migotti, Salmedin Mesihović, Adnan Busuladžić,
Alka Domić Kunić, Adnan Kaljanac, Amra Šaćić, Edin Veletovac

Prijevod na engleski / English translation:

Samra Čebirić

Lektor / Proofreader:

Aida Hasović

DTP:

Amra Mekić

UDK:

Elvira Poljak

Vizualni identitet naslovnice / Cover page design:

Romana Witschi

Štampa / Print:

FERAL PRESS

Tiraž / Print Run:

200

Časopis je štampan uz pomoć / Printing of the journal supported by:

Firma "BABILON" d.o.o. Tuzla

*Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog
naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija*
BATHINVS

Acta Illyrica

Godišnjak Udruženja BATHINVS
GODINA I/ BROJ 1

SARAJEVO, 2017.

SADRŽAJ

Predgovor	6
Salmedin Mesihović - <i>Familija Publija Kornelija Dolabele</i>	10
Ivana Božić - <i>Lik i djelo Publija Kornelija Dolabele referirajući se na Annales Kornelija Tacita</i>	23
Dženan Brigić - <i>Utjecaj podizanja trajnih naselja i uzgoja žitarica na razvoj putnih komunikacija</i>	32
Jesenko Hadžihasanović / Edo Mešić - <i>Rekognosciranje antičkih lokaliteta na području Kiseljaka</i>	43
Mersiha Imamović / Bego Omerčević - <i>Urbanizacija bosanskohercegovačkih prostora u vrijeme rimske uprave</i>	56
Amra Šaćić - <i>The process of Romanisation in the inland of the Roman province of Dalmatia in the 1st century</i>	78
Maja Pandža - <i>Cirkuliranje novca u prvom stoljeću u unutrašnjosti rimske provincije Dalmacije (na uzorku publiciranih primjeraka)</i>	90
Sanda Hasagić - <i>Orijentalni kultovi na tlu provincije Dalmacije u I stoljeću</i>	102
Samir Aličić - <i>SC Pegasianum</i>	113
Dževad Drino / Benamina Londrc - <i>Činovnička karijera klasičnih rimskih pravnika u provinciji Dalmaciji</i>	125
Dijana Beljan - <i>Illyrski antroponimi na latinskim natpisima Dalmacije</i>	131
Edin Veletovac - <i>Oktavijanovo osvajanje Zapadnog Ilirika u djelima kasnoantičkih autora</i>	148
Branka Migotti - <i>Je li rimska Certisija bila caput viarum?</i>	168
Drago Župarić - <i>Prve kršćanske zajednice: Jeruzalem, Antiohija, Rim</i>	181
Džejlan Ganić - <i>Okrugli sto Godine razvoja i integracije – 2000 godina od namjesništva Publija Kornelija Dolabele</i>	194
Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija BATHINVS (predstavljanje izdavača)	202
Autori objavljenih radova	207

Familija Publija Kornelija Dolabele

Apstrakt: Publije Kornelije Dolabela, najčuveniji namjesnik provincije Gornji Ilirik/Dalmacije je potomak jedne ugledne i drevne rimske familije koja je potekla i pripadala patricijskom kornelijeveskom gensu. Rod Kornelija (*Cornelia*) je imao veliki broj ogranaka, između ostalih i Dolabele (*Dolabellae*). Predstavnici ovog kornelijeveskog ogranka su u izvornoj građi zabilježeni kao istaknuti dužnosnici još u vrijeme Srednje Republike. Publije Kornelije Dolabela Maksim je bio konzul za 283. god. p.n.e., a nakon njega su još dvojica Kornelija Dolabela, ali sa preimenom Gnej, bila republikanski konzuli za 159. i 81. god. p.n.e. i više drugih Kornelija Dolabela je obnašalo visoke političke, vojne i religijske funkcije za vrijeme republikanskog sustava. U vrijeme II i III rimskog građanskog rata na političkoj pozornici se pojavio i Publije Kornelije Dolabela (kasnije ponekad nazivan *Lentulus*), rođen oko 70. god. p.n.e., i konzul 44. god. p.n.e. Njegova javna djelatnost je bila primjer beskrupuloznog politikanstva u posljednjim godinama postojanja republikanskog sustava. Poginuo je 43. god. p.n.e. prilikom zauzimanja grada Laodikeje od strane Kasija, jednog od lidera republikanske stranke. Njegov istoimeni sin (sa prvom ženom Fabijom, druga supruga mu je bila Ciceronova kćerka Tulija) je pripadao Oktavijanovoj frakciji u ratu sa Markom Antonijem. Naš Publije Kornelije Dolabela je bio sin posljednjeg spomenutog, koji je bio Oktavijanov pristalica, i aktivno će djelovati na javnoj sceni u posljednjoj deceniji života Augusta (vl. 27. god. p.n.e. – 14. god. n.e.) i u prvom periodu Tiberijeve vladavine (14 – 37. god. n.e.).

Ključne riječi: rod Kornelija, Dolabela, familija, Ilirik

Upravitelj (sa titularnim naslovom *legatus Augusti propraetore*) provincije Gornji Ilirik / Dalmacije u periodu od 14. do zaključno sa 20. god. n.e., Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*),¹ kao i velika većina drugih visokih dužnosnika u vrijeme augustovog režima, je dolazio iz reda starog, rimskog nobiliteta. Kao što i samo njegovo ime govori, tj. nomen i kognomen, on je pripadao patricijskom genus *Cornelia*, odnosno njegovom ogranku *Dolabella*.

Inače, patricijski gens Kornelija ima vrlo drevno porijeklo. Jedno etimološko tumačenje kornelijeveskog gentilnog imena je da ono proizlazi iz latinske riječi **cornu** u značenju “rog” ili “rimska truba”, a drugo objašnjenje je da dolazi od latinskog pridjeva **corneus** u prenesenom značenju u vidu “imati debelu ili žulje-

¹ O namjesništvu Dolabele u Gornjem Iliriku / Dalmaciji v. Mesihović, 2010, 99 – 123.

vitu kožu". Najraniji pripadnici ovog gensa kao visoki dužnosnici Rimske Države se u danas poznatoj i istraženoj izvornoj građi pojavljuju već u prvim decenijama Rane Republike. Kornelijeve su bili gens koji je dao najviše rimskih dužnosnika u kasnijim razdobljima, o čemu najbolje svjedoči činjenica da je preko 30% svih konzula Republike dolazilo iz reda ovog gensa. Gens Kornelija je imao i vrlo razgranatu mrežu ogranaka/kognomena, i do danas je poznato najmanje 25 ogranaka čiji su članovi (uključujući i žene, posebno istaknuvši Korneliju, majku braće Grakh) aktivno učestvovali u javnom, političkom, društvenom, znanstvenom, kulturnom životu Republike i Ranog principata. Neki od najvažnijih ogranaka su: Scipion, Scipion Nazika, Lentul, Cina, Balb, Ceteg, Sula itd.

Najraniji predstavnik kornelijeuskog ogranaka/kognomena Dolabela (Dolabella, sa varijantom Dolobella koji se ipak znatno rjeđe javlja) na najvišim državnim pozicijama se u do danas poznatoj i istraženoj izvornoj građi javlja tek za vrijeme Srednje Republike, i to početkom III st. p.n.e. Otada pa u naredna tri stoljeća je u javnom životu Republike učestvovao veliki broj Dolabela. Zbog ograničenosti prostora i vremena u radu su obrađeni samo oni predstavnici ogranska Dolabela koji su ostavili za sobom najviše tragova u do danas poznatoj i istraženoj izvornoj građi.²

1. Osoba po imenu Publije Kornelije Dolabela Maksim (*Publius Cornelius Dolabella Maximus*), bila je konzul za 283. god. p.n.e.³ Te godine je izvojevao i pobjedu nad galskim/keltskim Senonima (inače narod koji je zauzeo Rim 390. god. p.n.e.). Senoni su ranije porazili pretora Lucija Cecilija (*Lucius Cecilius*) i ubili izaslanike Republike. Ovaj Publije Kornelije Dolabela Maksim se pojavljuje u izvorima i 279. god. p.n.e. kada je zajedno sa Gajem Fabricijem (*Caius Fabricius*) i Kvintom Emilijem (*Quintus Aemilius*) bio član rimskog izaslanstva poslanog epirsko-mološkom kralju Piru o razmjeni zarobljenika.

2. Sljedeći Dolabela koji se javlja kao visoki dužnosnik Republike bio je Gnej Kornelije Dolabela (*Gnaeus Cornelius Dolabella*) koji je inauguriran 208. god. p.n.e. na službu *rex sacrorum*, i koji ju je obnašao sve do svoje smrti 180. god. p.n.e.⁴

3. Lucije Kornelije Dolabela (*Lucius Cornelius Dolabella*) je 180. god. p.n.e. bio jedan od dvojice zapovjednika mornarice (*duumvir navalis*).⁵ Te godine umro je njegov rođak, već spomenuti *rex sacrorum*, i Lucije je želio da ga naslijedi na tome položaju. Međutim, tadašnji *pontifex maximus* Gaj Servilije (*Caius Servilius*) zahtijevao je da ovaj prije nego bude inauguriran u službu

² Sažete biografije predstavnika kornelijeuskog ogranaka Dolabele v. Smith, W., 1849, I, 1058-1060; PIR, 1897, I, 443-446; PIR, 1897, II, 15-16; PWRE, 1900, IV, 1, col, 1296 – 1311; PWRE, 1905, V, 1-2, col. 127

³ O njemu v. *Flor.* I, 13; *App.* Samnit. VI, *Gall.* 11; *Eutrop.* II, 6.

⁴ O njemu v. *Liv.* XXVII, 36; XL, 42.

⁵ O njemu v. *Liv.* XL, 42; XLI, 5.

rex sacrorum, napusti položaj zapovjednika mornarice. Lucije Dolabela je to odbio, radi čega ga je *pontifex maximus* kaznio novčanom globom. Dolabela je uložio žalbu na tu odluku na tribunske komisije. Nekoliko glasačkih triba je već glasalo da bi Dolabela trebao da se povinuje odluci vrhovnog svećenika, ali i da bi trebao biti oslobođen globe ako odstupi sa dužnosti zapovjednika mornarice, kada su neki nebeski znaci prekinuli sjednicu tribunskih komicija. To je bio dodatni razlog vrhovnom svećeniku Serviliju, među inače poslovično sujevjernim Rimljanima, da odbije inauguraciju Lucija Dolabele na dužnost *rex sacrorum*. Kao zapovjednik mornarice, Lucije Dolabela je sa svojim kolegom Gajem Furijem imao zadatak da sa flotom od 20 brodova zaštite istočnu obalu Italije koju su ugrožavali ilirski gusari i pirati.

4. Gnej Kornelije Dolabela (*Gnaeus Cornelius Dolabella*) je bio kurulni edil 165. god. p.n.e., a 159. god. p.n.e. je bio i konzul. Za vrijeme njegove edilske dužnosti, Terencije je za vrijeme praznika Magalesia dao izvesti dramu *Hecyra*.⁶

5. Gnej Kornelije Dolabela (*Gnaeus Cornelius Dolabella*)⁷ je unuk istoimenog konzula iz 159. god. p.n.e. Njegov istoimeni otac je smrtno stradao 100. god. p.n.e. uslijed građanskih nereda koje su za vrijeme predizborne kampanje izazvali Apulej Saturnin (*Appuleius Saturninus*) i Glaukija. Za razliku od oca koji je pripadao ekstremnom krilu stranke populara, Gnej Dolabela je u toku I rimskog građanskog rata bio na strani Sule i u stranci optimata koji su ga izabrali za konzula 81. god. p.n.e. Kao prokonzul provincije Makedonije izvoljevao je pobjedu nad Tračanima, za koju je nagrađen proslavom trijumfa ulicama Rima. Tada još uvijek mladi Julije Cezar ga je 77. god. p.n.e. optužio za iznudu u provinciji, ali ga je sud oslobodio.

6. Gnej Klaudije Dolabela (*Gnaeus Cornelius Dolabella*) *praetor urbanus* 81. god. p.n.e.⁸ U tom svojstvu je bio umiješan u jedan sudski proces, prilikom koga je bio izložen žestokoj kritici Cicerona. Nakon gradske preture, bio je namjesnik provincije Kilikije 80. god. p.n.e., ali se nije proslavio kao *propraetor*. On je ne samo tolerirao iznudu i korupciju svojih potčinjenih Maleola (*Malleolus*) kao svog kvestira i Gaja Vera (*Caius Verres*) kao svoga legata, nego je i zajedno sa njima u tim nepravdama učestvovao. Kada je Maleol bio ubijen, Dolabela je postavio Vera kao svog prokvestora. Radi navedenog kriminala, po povratku u Rim bio je optužen od strane Marka Emilija Skaura (*Marcus Aemilius Scaurus*) za iznudu. Zanimljivo je da je Ver, valjda kako bi izbjegao sopstveno suđenje, stao na stranu optužbe, odavši neophodne informacije i

⁶ O njemu v. Terent. *Hecyr*; Suet. *De Poetis*, Vit. Terent. 5.

⁷ O njemu v. *Cic. In Pison*. 19; *de leg. Agr.* II, 14; *Vell.* II, 43; *Val. Max.* VIII, 9,3; *Tac. De orat.* 34; *Suet. Caes.* 4; *Plut. Sulla*, 28; *App. B. C.* I,100; *Gellius XV*, 28; *Aurel. Vict. De Vir.* III, 78; *Oros.* 17.

⁸ O njemu v. *Cic. Pro Quint.* 2,8; *Cic. In Verr.* I, 4; 15; 17; 29.

javno govoreći protiv svoga nekadašnjeg pretpostavljenog. Tako su i mnoga krivična djela koja je počinio sam Ver u provinciji Kilikiji pripisana Dolabeli. Zbog težine optužbe, Dolabela je osuđen, otišao je u izgnanstvo, ostavivši su-prugu i djecu u velikoj bijedi.

7. Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*) *praetor urbanus* 67. god. p.n.e.⁹ Možda je riječ o istoj osobi koja je bila prokonzul provincije Azije. Najvjerovatnije pradjed našeg Publija Kornelija Dolabele.

8. Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*), vjerovatnije sin P. K. Dolabele spomenutog pod br. 7, je (i pored svog kratkog života) i u antičkoj i u modernoj historiografiji najpoznatiji član ogranka *Dolabella*.¹⁰ Veliki broj podataka o njegovom životu su ostavili u svojim djelima između ostalih, autori poput Cicerona, Cezara, Plutarha, Apijana. Rođen je oko 70. god. p.n.e. i već u mladosti je pokazivao svoj neobuzdani i prilično beskrupulozni karakter, što mu ipak nije štetilo karijeri u okviru *cursus honorum* fluktuativne hijerarhijske ljestvice. Protiv njega je rano bila podignuta i krivična optužba, ali ga je uz velike uložene napore uspio odbraniti Ciceron. Već 51. god. p.n.e. postao je član kolegija *Quindecimviri sacris faciundis*.¹¹ Njegova prva supruga je bila Fabija, a druga Tulija (kćerka Marka Tulija Cicerona) za koju se vjenčao iz proračunatih političkih razloga i praktične sudbene potrebe u slučaju tužbe koju je on podnio protiv Apija Klaudija zbog navodne povrede "suverenih prava naroda".¹² Ciceron inače nije bio raspoložen za brak Tulije sa Dolabelom, ali je ipak prevagnula volja njegove supruge i Tulijine majke koja je favorizirala Dolabelu. I pored Ciceronovih nastojanja i nada da se Dolabela popravi, ipak su na kraju ponovo pretegnule mane nad vrlinama koje je najčuleniji rimski advokat nastojao probuditi u svom zetu. Publije Dolabela upada u velike dugove, radi čega 49. god. p.n.e. prelazi na stranu

⁹ O njemu v. *Caes. Pro Caec.* 8; *Val. Max.* VIII, 1; *Gellius* XII, 7; *Amm. Marc.* XXIX, 2.

¹⁰ O njemu v. *Caes. Bell. Alex.* 65; *Liv. Epit.* 113; 119; *Vell.* II, 58; 60; 69; *Plut. Anton.* 9 – 11; *Suet. Caes.* XLV, 15; *App. B.C.* II, 41; 122; 129; III, 7; 24; 26; *Cass. Dio* XLI, 40; XLII, 29; XLIII, 51; XLIV, 22; 51; XLV, 15; XLVII, 29; *Oros.* VI, 18.

¹¹ *Quindecimviri sacris faciundis* su bili jedan od četiri velika rimska svećenička kolegija (*quattuor amplissima collegia*). Prva dva svećenička kolegija su bili već ranije u tekstu spomenuti kolegij pontifika i augura, koji su bili i najvažniji. *Xviri sacris faciundis* (bilo ih je 15 radi čega i nose to ime) su bili zaduženi za čuvanje "Sibilskih knjiga" i održavanja svetih radnji vezanih za njih. Oni su konsultirali i interpretirali "Sibilske knjige" na zahtjev Senata. Ovaj kolegij je nadzirao i bogoslužja stranih bogova koja su uvedena u Rim. U početku su za ove dužnosti bila zadužena dvojica (dumviri ili duoviri) patricija (po tradiciji ovaj kolegij je ustanovio Tarkvinije), ali je znatno kasnije bio povećan na 10 (od kojih je pola trebalo biti plebejaca) zakonima Licinija i Sektija iz 367. god. p.n.e. Za Srednje Republike, članovi kolegija su uvođeni kooptiranjem, a onda su i oni od III st. n.e. počeli da budu birani javnim glasanjem. Oni su bili oslobođeni službe u ratu i drugih dužnosti. Konačan broj članova kolegija je ustanovio Sula, dodavši još 5 članova. Kasnije je kolegij, iako je zadržao ime Petnaestorice, povećan sa članstvom, dostigavši na svome vrhuncu brojku od 60 pripadnika. Ovaj kolegij ukinuo je car Teodozije I. O ovom kolegiju v. Mesihović, 2015, 1416.

¹² Tulija se dvije godine kasnije, zbog Dolabelinog nedostojnog ponašanja razvela od njega.

popularske stranke na čijem se čelu nalazio Gaj Julije Cezar. Time je i izdao svog punca Cicerona. Na početku II građanskog rata Dolabela je zapovijedao cezarovskom mornaricom na Jadranskom moru, ali bez učinkovitih rezultata. Međutim, njegove nade da će ga Cezarova pobjeda kod Farsale (u kojoj je Dolabela i sam učestvovao) osloboditi kreditora i dugova, nisu se obistinile. Zbog toga je Publije Dolabela izazvao probleme u Rimu, dok je Julije Cezar bio odsutan. Čak je dao da se adoptira od strane Gneja Lentula (*Gnaeus Lentulus*) koji je bio plebejskog gensa, kako bi se mogao kandidirati i biti izabran za plebejskog tribuna 48. god. p.n.e. Koristeći tu poziciju podnio je, između ostalih sličnih mjera, i zakonski prijedlog o ukidanju svih dugova. Tome su se usprotivile njegove kolege Asinije Polion i Lucije Trebelije (*Lucius Trebelius*) i ubrzo je došlo do nemira i sukoba. U glavnom sukobu su pristalice Dolabele bile i poražene. Problemi vezani za dužničko zakonodavstvo su smireni tek povratkom Julija Cezara u Rim. Dolabela učestvuje u Cezarovim vojnim kampanjama u sjevernoj Africi i Španiji, gdje je i ranjen. Julije Cezar je obećao Publiju Korneliju konzulat za 44. god. p.n.e., i pored toga što bi to postavljanje protivrječilo pravilima *cursus honorum*, jer je Dolabela bio star samo 25 godina i nije bio ranije pretor. Tome se vrlo žestoko usprotivio Marko Antonije (koji je tada bio augur) i za 15. III 44. god. p.n.e. je sazvana sjednica Senata koja je trebala razriješiti nastali problem. Nakon martovskih idia Dolabela je mijenjao strane, pa je prvo (neposredno nakon umorstva Cezara i uzurpiranja konzulskih insignija i vlasti) podržao republikance, ali je uskoro podmićen od Marka Antonija, koji mu je dao bogatu provinciju Siriju za namjesništvo i samim tim perspektivu vođenja rata protiv arsakidsko-parćanskog Irana. Inače na pravo namjesništva nad Sirijom se pozivao i Kasije, jedan od vođa republikanske frakcije. Na putu za svoju provinciju (u koju nije krenuo direktno, nego preko drugih provincija), Dolabela je skupljao, iznuđivao pa i pljačkao, a odgovoran je i za umorstvo Gaja Trebonija, prorepublikanskog namjesnika provincije Azije u februaru 43. god. p.n.e. Kada je njegovo djelovanje postalo poznato u Rimu, Dolabela je stavljen van zakona i proglašen "državnim neprijateljem". Kasnije je pokrenuo oružani napad na Dolabelu i njegove snage. U bitci kod Laodikeje 43. god. p.n.e., Dolabeline trupe su poražene, a on je naredio jednom od svojih vojnika da ga uvijek kako ne bi živ pao u ruke neprijatelju. Po Apijan (B.C. IV, 62): ἀλούσης δὲ τῆς πόλεως ὁ μὲν Ζολοβέλλας προὔτεινε τὴν κεφαλὴν τῷ σωματοφύλακι αὐτοῦ καὶ τεμόντα προσέταξε φέρειν Κασσίῳ σῶστρον ἴδιον: ὁ δὲ τεμὼν ἐπικατέσφαξεν ἑαυτὸν (*Pošto je grad /misli se na laodikeju op. S.M./ osvojen, Dolabela pruži svom pratiocu vrat da ga posiječe i naredi mu da je odnese Kasiju za svoje spasenje. Onaj izvrši naređenje, pa se i sam ubije.*)

9. Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*) je bio sin P. K. Dolabele spomenutog pod br. 8 iz njegovog prvog braka sa Fabijom.¹³ Još kao

¹³ O njemu v. *Plut. Anton.* 84..

mladić je prišao oktavijanskoj frakciji. Bio je konzul sufekt 35. god. p.n.e., i učestvovao je u osvajanju Aleksandrije 30. god. p.n.e. Dolabela je bio taj kojeg je nakon pada Aleksandrije u ruke oktavijanske armije, Kleopatra uspjela šarmirati pa joj je ovaj izdao da Oktavijan namjerava da je odvede u Italiju (gdje bi bila izložena trijumfu). Bio je oženjen Kvinktilijom, sestrom zlosretnog Publija Kvinktilija Vara (koji je odgovoran za katastrofu u Teutoburškoj šumi u septembru 9. god. n.e.). Na kovanicama se spominje kao *triumvir monetalis*.

10. Publije Kornelije Dolabela (*Publius Cornelius Dolabella*) je bio sin P. K. Dolabele spomenutog pod br. 9 i Kvinktilije.¹⁴ Riječ je o našem Dolabeli koji je bio konzul 10. god. n.e. Za vrijeme svog konzulata, on i njegov kolega Gaj Junije Silan su zaslužni za rekonstrukciju "Slavoluka Dolabele i Silana" (*Arcus Dolabellae et Silani*) na brežuljku Celiju. Zatim je bio namjesnik provincije Gornji Ilirik od 14. do 20. god. n.e. i prokonzul Afrike gdje je 24. god. n.e. izvojevao pobjedu nad pobunjenicima koje je predvodio Takfarinat. Zbog sujete tada svemoćnog zapovjednika pretorijanske garde Sejana, Dolabela nije dobio *ornamenta triumphali* (počasni znaci trijumfa, surogat nekadašnjeg trijumfa). Poznato je da je imao kćerku Korneliju Dolabelu.

11. Kornelije Dolabele se javljaju i u kasnijim periodima. Tako je jedan Kornelije Dolabela zabilježen vezano za IV građanski rat i "Godinu četiri cara".¹⁵ On je bio od princepsa Otona poslan u koloniju *Aquinum*, gdje je bio držan u nekoj vrsti *libera custodia*. Nakon smrti Otona, on se vratio u Rim. Međutim, jedan od njegovih "prijatelja" po imenu Plancije Var (*Plancius Varus*) prijavio ga je prefektu Grada. Sam prefekt Grada je bio umjerenog karaktera i inklinirao je da odbaci optužbu, sve dok Triaria (supruga princepsa Vitelija) nije urgirala da se Dolabela ipak kazni. I sam princeps Vitelije se našao pod utjecajem svoje supruge, posebno jer je Dolabela bio oženjen Petronijom, ranijom Vitelijeovom suprugom. Dolabela je prvo poslan u *Interamnium*, gdje je i pogubljen.

12. Osobe sa nomenom Korneliji i kognomenom Dolabele se pronalaze i na nizu do danas poznatih epigrafskih spomenika. Ubjedljivo najveći dio potiče iz vremena ranog principata.¹⁶

13. Kao konzul sufekt za period maj – august 55. god. n.e. spominje se (zajedno sa Senekom) izvjesni Publije Kornelije Dolabela. Kao konzul ordinarius za period januar – april 86. god. n.e. spominje se (zajedno sa princepsom Domicijanom) *Ser. Cornelius Dolabella Petronianus*.¹⁷ Kao konzul sufekt za period

¹⁴ O njemu v. *Tac. Ann.* III, 47; 68; IV, 23; 66.

¹⁵ *Tac. Hist.* I, 88; II, 63.

¹⁶ http://db.edcs.eu/epigr/epi_ergebnis.php

¹⁷ *CIL VI*, 398 (p 3005, 3756) = D 3673 = AE 2009 + 00106 = AE 2010 + 00090 = EDCS – ID : EDCS – 17800073 i *CIL VI* 815 = EDCS – 17300953.

april – maj 113. god. n.e. spominje se *Ser. Cornelius Dolabella Metilianus Pompeius Marcellus*.

Summary

The family of Publius Cornelius Dolabella

Publius Cornelius Dolabella, the most famous governor of the Province of Upper Illyricum / Dalmatia, is a descendant of an eminent and ancient Roman family that has originated and belonged to the patrician gens *Cornelia*. Gens *Cornelia* had a large number of branches, including *Dolabellae*. Representatives of this branch of *Cornelia* are recorded in sources as prominent officials during the Middle Republic. *Publius Cornelius Dolabella Maximus* was a consul in 283 BC, followed by two more members of branch *Cornelius Dolabella*, but with praenomen *Gnaeus*, the consuls of the Republic in 159 and 81 BC. Several other members of this branch held high political, military and religious functions during the republican system. During the 2nd and 3rd Roman civil wars, *Publius Cornelius Dolabella* (later sometimes called *Lentulus*) appeared on the political arena, who was born around 70 BC and was the consul in 44 BC. His public service was an example of unscrupulous politics in the last few years of the republican system. He died in 43 BC, when the city Laodicea was overtaken by *Cassius*, one of the leaders of the Republican Party. His namesake son (with his first wife *Fabia*, while his second wife was *Tullia*, the daughter of Cicero) belonged to the Octavian faction at war with Mark Antony. Our *Publius Cornelius Dolabella* was the son of the latter, who was a supporter of Octavian and actively worked on the public scene in the last decade of the life of Augustus (27 BC-14 AD) and in the first period of the reign of Tiberius (14-37 AD).

Dodatak radu

Slika 1: *Arcus Dolabellae et Silani*

Bibliografija

Kratice

AE	<i>L'année épigraphique</i> , Paris
CBI	Centar za balkanološka ispitivanja, Akademija nauka i umjetnosti BiH, Sarajevo
CIL III	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum III</i> (ed. Th. Mommsen), Berlin 1873: Supplementa 1889–1902.
EDCS	Epigraphik-Datenbank Clauss / Slaby
EDH	Epigraphische Database Heidelberg (project: Gottfried-Wilhelm-Leibniz-Preis (DFG) by Prof. Géza Alföldy)
ILJug	<i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL e MCMLX repertae et editae sunt</i> (ed. A. et J. Šašel), Situla 5, Ljubljana 1963 (št. 1–451); <i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMLX e MCMLXX repertae et editae sunt</i> (ed. A. et J. Šašel), Situla 19, Ljubljana 1978 (št. 452–1222); <i>Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMII et MCMXL repertae et editae sunt</i> (izd. A. et J. Šašel), Situla 25, Ljubljana 1986 (št. 1223–3128).
PIR	<i>Prosopographia imperii romani saec. I. II. III.</i> , (ed. Elimar Klebs) Berlin 1897/1898.
PIR	<i>Prosopographia imperii romani saec. I. II. III., editio altera</i> , Berolini • Novi Eboraci: apud Walter de Gruyter & Co. 1998.
PWRE ¹⁸	Paulys-Wissowa Real-Enzyklopädie der classischen altertumswissenschaft ili Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft

¹⁸ Paulys-Wissowa Real-Enzyklopädie der classischen altertumswissenschaft ili Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft ili Pauly-Wissowa takođe i Pauly-Wissowa-Kroll (pored PWRE, skraćenice i P.-W. ili RE) je obimna i sveobuhvatna njemačka enciklopedija antičkog svijeta i helensko-rimske klasične civilizacije koja je izlazila od 1893. do 1978. – Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft (B/H/S: “Paulijeva Realna enciklopedija klasične nauke o starini”). PWRE je bila zamišljena kao potpuna dopuna i prerada ranijeg djela pod nazivom “Real-Encyclopädie der classischen Alterthumswissenschaft in alphabetischer Ordnung” (“Realna enciklopedija klasične nauke o starini uređena po alfabetskom redosledu”). (“Realna enciklopedijaklasičenauke o starini”) čiji je autor bio August Fridrih Pauli (kojem se pridružilo još 17 autora) i koja je pokrenuta 1837. god., a nastavljena i nakon smrti Paulija (1845. god.) sve do 1852. god. Na osnovi ovoga originalnog enciklopedijsko-leksikografskog djela započeo je Georg Visova sa izdavanjem svoje edicije, a nakon njega su taj posao nastavili Vilhelm Krol, Karl Mitelhaus, Konrat Cigler i Hans Gartner.

PWRE ima 66 tomova, 15 sveski dopuna i dva registra koji su objavljeni 1980. god., dok je 1997. god. izašao konačni registar u dva dijela po alfabetskom redu i sistematiziran. Svaki članak u PWRE pisali su priznati stručnjaci za odgovarajuću oblast. Neke članke s obzirom na dužinu mogu se smatrati kao manje monografije. Neki članci su bili izdati samostalno.

Pored toga, od 1964. do 1975. je izlazila skraćeno, modernizovano i svima dostupno izdanje – “Der Kleine Pauly Lexikon der Antike. Auf Grundlage von Pauly’s Realencyklopädie der classischen Altertumswissenschaft unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrter herausgegeben von Konrat Ziegler, Walther Sontheimer und Hans Gärtner”, (tzv. “Mali Pauly”). Od 1996. izašlo je 12 tomova “Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike” (tzv. “Novi Pauly”), koji su prošireni sa tri toma historije recepcije i historije nauke, kao i jednom serijom dodataka.

Osim antike “Novi Pauly”, u svojim sadržajima bavi se i temama iz osnovne grčko-rimske civilizacije u staroorijentalnim kulturama kao i o egipatskoj kulturi kao i kulturama okolnih naroda i vizantistikom. U saglasnosti sa savremenim trendovima “Novi Pauly” više prati transformacije starovekovnog sveta u kasnoj antici i proširuje svoje posmatranje sve do godine 600. pa i dalje.

Specifikum za projekat “Novog Paulija” je izdanje posebnih svezaka koje se odnose na historiju izučavanje antike i klasičnih civilizacija. Najprije je bilo u vidu izdavanje 12 tomova Leksikona antike, 3 toma ka Recepciji antike i jedan.

Izvori

- Ammianus Marcellinus, *Res gestae. Römische Geschichte* Bd. 1–4, (ed.. W. SEYFARTH), Berlin, 1983.
- Amijan Marcelin, *Ammianus Marcellinus, Roman History*, (ed. J. C. ROLFE), LCL, Cambridge (Mass.), 1935; 1939-1940.
- Apijan, *Appian, The Foreign Wars, The Illyrian Wars*, <http://www.perseus.tufts.edu/bazirano> na ed. Appian. *The Foreign Wars. Horace White*. New York, 1899.
- Apijan 1879: Appiani, *Historia Romana*, (ed. LUDOVICUS MENDELSSOHN), Lipsiae: Teubneri, 1879.
- Apijan 1967: Apijan, *Gradanski ratovi* (ed. B. M. STEVANOVIĆ), Beograd, 1967.
- Appian, *Appian and Illyricum*, (ed. M. Š. – Kos) Situla 43, 52-81. Ljubljana, 2005.
- Aul Gelije, *Aulus Gellius, Attic Nights*, (ed. J. C. ROLFE) LCL, Cambridge (Mass.), 1927.
- Cezar, *De Bello Alexandrino Caesar, Alexandrian War*, (ed.A.G.Way), LCL, Cambridge (Mass.), 1955.
- Ciceron, *Pro Lege Manilia. Pro Caecina. Pro Cluentio. Pro Rabirio Perduellionis Reo*, Hodge, (ed.H. Grose), LCL, Cambridge (Mass.), 1927.
- Ciceron, *The Verrine Orations, Volume I: Against Caecilius. Against Verres*, Part 1; Part 2, Books 1-2, (ed. L. H. G GREENWOOD), LCL, Cambridge (Mass.), 1928.
- Ciceron, *Pro Quinctio. Pro Roscio Amerino. Pro Roscio Comoedo. On the Agrarian Law*, (ed.J. H., FREESE), LCL, Cambridge (Mass.), 1930.
- Ciceron, *Pro Milone. In Pisonem. Pro Scauro. Pro Fonteio. Pro Rabirio Postumo. Pro Marcello. Pro Ligario. Pro Rege Deiotaro*, (ed. N. H WATTS), LCL, Cambridge (Mass.), 1931.
- Ciceron, *Cicero, The Verrine Orations, Volume II: Against Verres*, Part 2, Books 3-5, (ed. L. H. G. GREENWOOD), LCL, Cambridge (Mass.), 1935.
- Ciceron, *Brutus. Orator*, (ed.G. L. HENDRICKSON - H. M. HUBBELL), LCL, Cambridge (Mass.), 1939.
- Ciceron, *Cicero: De Re Publica, De Legibus*, (ed.C. W. KEYES), LCL, Cambridge (Mass.), 1961.
- Eutropije, *Eutropius's Abridgement of Roman History*, (ed.J. S. WATSON) London, 1886.
- Eutropije, *Eutropius, Breviarium*, (ed. H.W. BIRD), Liverpool University Press, Liverpool 1993.
- Flor, *Lucius Annaeus Florus, Epitome of Roman History*, (ed. E. S. Forster), LCL, Cambridge (Mass.), 1947.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume I: Books 1 – 11, (ed. E. CARY – B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume II: Books 12 – 35, (ed. E. CARY - B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume III: Books 36 – 40, (ed. E. CARY – B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume IV: Books 40 – 45, (ed. E. CARY – B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1916.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume V: Books 45 – 50, (ed. E. CARY- B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1917.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume VI: Books 51 – 55, (ed. E. CARY - B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1917.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume VII: Books 56 – 60, (ed. E. CARY - B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1924.
- Dio Cassius, *Roman History*, Volume VIII: Books 61 – 70, (ed. E. CARY - B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1925.

- Dio Cassius, *Roman History*, Volume IX: Books 71 – 80, (ed. E. CARY - B. HERBERT), LCL, Cambridge (Mass.), 1927.
- Dio Cassius, *Dio's Roman history* (ed. E. CARY), LCL, Cambridge (Mass.), 1954.
- Dio Cassius, *Roman History, Dio's Roman History in Six Volumes*, (Halcyon Classics), (izd. H. B. FOSTER), Houston (Tex.), 2010.
- Livius, *Ab urbe condita*, (ed. C. ROBERTS), New York, 1912.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume I: Books 1-2, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1919.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume II: Books 3 - 4, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1922.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume III: Books 5 - 6, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1924.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume IV: Books 5 - 7, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1926.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume V: Books 8 - 10, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1926.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume VI: Books 21 - 22, (ed. B.O. FOSTER) LCL, Cambridge (Mass.), 1929.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume VII: Books 23 - 25, (ed. F. GARDNER) LCL, Cambridge (Mass.), 1940.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume VII: Books 26 - 27, (ed. F. GARDNER) LCL, Cambridge (Mass.), 1943.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume IX: Books 28 - 30, (ed. F. GARDNER) LCL, Cambridge (Mass.), 1949.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume X: Books 31 - 34, (ed.S. EVAN) LCL, Cambridge (Mass.), 1935.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume XI: Books 35 - 37, (ed.S. EVAN) LCL, Cambridge (Mass.), 1935.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume XII: Books 38 - 39, (ed.S. EVAN) LCL, Cambridge (Mass.), 1936.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume XIII: Books 40 - 42, (ed.S. EVAN) LCL, Cambridge (Mass.), 1938.
- Livije Livy, *History of Rome*, Volume XIV: Books 43 - 45, (ed.C. ALFRED) LCL, Cambridge (Mass.), 1951.
- Tit Livije, *Istorija Rima od osnivanja Grada*, (izd. M. MIRKOVIĆ), Beograd, 1991.
- Tit Livije, *Istorija Rima od osnivanja Grada, drugo petoknjižje*, (izd. M. MIRKOVIĆ), Beograd, 1995.
- Orosius, *Historiae adversus paganos* (ed. F. L. VALLA – A. MONDADORI), Verona, 1976.
- Plutarh, *Lives, Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola* (ed.B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Plutarh, *Lives, Volume II: Themistocles and Camillus. Aristides and Cato Major. Cimon and Lucullus*, (ed.B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Plutarh, *Lives, Volume III: Pericles and Fabius Maximus. Nicias and Crassus* (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1916.
- Plutarh, *Lives, Volume IV: Alcibiades and Coriolanus. Lysander and Sulla*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1916.
- Plutarh, *Lives, Volume V: Agesilaus and Pompey. Pelopidas and Marcellus*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1917.

- Plutarh, *Lives, Volume VI: Dion and Brutus. Timoleon and Aemilius Paulus*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1918.
- Plutarh, *Lives, Volume VII: Demosthenes and Cicero. Alexander and Caesar*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1919.
- Plutarh, *Lives, Volume VIII: Sertorius and Eumenes. Phocion and Cato the Younger*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1919.
- Plutarh, *Lives, Volume IX: Demetrius and Antony. Pyrrhus and Gaius Marius*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1920.
- Plutarh, *Lives, Volume X: Agis and Cleomenes. Tiberius and Gaius Gracchus. Philopoemen and Flaminius*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1921.
- Plutarh, *Lives, Volume XI: Aratus. Artaxerxes. Galba. Otho. General Index*, (ed. B. PERRIN), LCL, Cambridge (Mass.), 1926.
- Plutarh, *Usporedni životopisi (I - III)* (ed. Z. DUKAT), Zagreb, 1988.
- Sekst Aurelije Viktor ili Anonim *Origo Gentis Romanae*¹⁹, *The Origin of the Roman Race*, (ed. K. HANISZEWSKI – L. KARAS – K. KOCH – E. PAROBK – C. PRATT – B. SERWICKI), Buffalo, New York, 2004.
- Sekst Aurelije Viktor, *Sextus Aurelius Victor: A Historiographical Study*, (ed. H.W. Bird, F. Cairns), Phenix, 1984.
- Sekst Aurelije Viktor, *A Booklet About the Style of Life and the Manners of the Imperatores. Abbreviated from the Books of Sextus Aurelius Victor* (ed. T. M. BANCHICH), Buffalo, New York, 2000.
- Svetonije, *The Lives Of The Twelve Caesars, Complete. To Which Are Added, His Lives Of The Grammarians, Rhetoricians, And Poets*, (ed. A. THOMSON – T. FORESTER), London, 1914.
- Svetonije, *Lives of the Caesars, Volume II: Claudius. Nero. Galba, Otho, and Vitellius. Vespasian. Titus, Domitian. Lives of Illustrious Men: Grammarians and Rhetoricians. Poets (Terence. Virgil. Horace. Tibullus. Persius. Lucan). Lives of Pliny the Elder and Passienus Crispus*, (ed. J. C. ROLFE), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Svetonije, *Gaj Svetonije Trankvil, Dvanaest rimskih careva*, (ed. S. HOSU), 1978.
- Tacitus: *Agricola. Germania. Dialogue on Oratory*, (ed. M. Hutton - W. Peterson), LCL, Cambridge (Mass.), 1914.
- Tacitus, *Histories*, (ed. C. H. MOORE), LCL, Cambridge (Mass.), 1925; 1931.
- Tacit, *Anali*, (ed. J. KOSTOVIĆ), Zagreb, 1970.
- Tacit, *Historije*, (ed. J. MIKLIĆ), Zagreb, 1987.
- Terencije, *The Comedies of Terence*, (ed. H. T. RILEY), New York, 1874.
- Valerius Maximus, *Memorable Doings and Sayings, Volume II: Books 6 - 9*, (ed. D. R. SHACKLETON BAILEY), LCL, Cambridge (Mass.), 2000.
- Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*, Frederick W. Shipley, LCL, Cambridge (Mass.), 1955.
- Velej Paterkul, *Gaj Velej Paterkul, rimska povijest*, (ed. J. MIKLIĆ), Zagreb, 2006.

Literatura

- Mesihović S. 2010, *Aevum Dolabellae – Dolabelino doba, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine*, Godišnjak CBI 39, Sarajevo 2010, 99 — 123.

¹⁹ Djelo "Porijeklo rimskog naroda" se pripisivalo dugo Sekstu Aureliju Viktoru, međutim posljednja istraživanja sve više daju na vjerodostojnosti tezi da on ipak nije stvarni autor ovoga vrlo zanimljivog sažetka o rimskim počecima. Djelo je nastalo vjerojatno u drugoj polovici IV. st. n.e. O tome v. Sekst Aurelije Viktor ili Anonim 2004, ii-iii, v.

- Mesihović S. 2015, *Orbis Romanus* (Udžbenik za historiju klasične rimske civilizacije), Sarajevo, 2015.
- Smith W. 1849, *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Vol. I – III, London, 1849.²⁰

²⁰ William Smith (20. V. 1813. – 7. X. 1893. god.) je bio britanski leksikograf koji je najzaslužniji za objavljivanje niza epohalnih leksikografskih rječnika koji su se bavili baštinom klasične grčko-rimske civilizacije:

Prvo je 1842. god. objavljen "A Dictionary of Greek and Roman Antiquities". Drugo veće i poboljšano izdanje je iz 1848, a i kasnije izlazio u editiranim izdanjima sve do 1890. Veći dio ovoga rječnika za grčke i rimske starine je sam William Smith napisao.

Zatim je 1849. slijedio "Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology" u tri volumena. Ustvari ovo djelo je originalno objavljeno 1844. pod nešto drugačijim naslovom. Uz urednika W. Smitha u stvaranju ovoga rječnika grčke i rimske biografije i mitologije je učestvovalo još 35 autora (učenjaka klasične civilizacije) članaka, natuknica i definicija.

I na kraju "Dictionary of Greek and Roman Geography". Prvi tom rječnika za grčku i rimsku geografiju je izašao 1854, a drugi tom 1857. god. Uz urednika W. Smitha u stvaranju ovoga rječnika grčke i rimske geografije je učestvovalo još 17 autora (učenjaka klasične civilizacije) članaka, natuknica i definicija. Iako su na ovim leksikografskim rječnicima radili i mnogi drugi učenjaci, u bibliografiji, natuknicama u glavnom tekstu i fusnotama djela "ORIGINES. U potrazi za Enejom i Romulom" oni se navode kao Smith, W. godina izdanja, tom, broj stranice. Stvarni autor citiranog članka ili natuknice se uvijek nalazi u inicijalima na njihovom kraju (u konkretno korištenim rječnicima). U slučaju da iza članka/natuknice nema inicijala autora, onda je članak/natuknica napisan od Editor/urednika = Smith, 1867: I, vi: "The Articles which have no initials attached to them are written by the Editor". William Smith je zaslužan i za objavljivanje nekoliko školskih rječnika, zatim seriju "Principia" za učenje starogrčkog i latinskog jezika, "Student's Manuals of History and Literature", "Latin-English Dictionary based upon the works of Forcellini and Freund" (završeno 1855. god.), "Dictionary of the Bible" (1860-1865), "Dictionary of Christian Antiquities" (1875-1880), "Dictionary of Christian Biography" (1877-1887), "The Atlas" (1875).